

**КРИВИЧНО ДЕЛО НАСИЛНИЧКО ПОНАШАЊЕ НА СПОРТСКОЈ ПРИРЕДБИ
ИЗ УГЛА МАЛОЛЕТНИКА КАО УЧИНИОЦА ДЕЛА***Јована Костић**Докторанд Правног факултета Универзитета у Нишу³¹¹*

Апстракт: У свакодневном животу данас често чујемо термин “насиље” који се обично везује за нежељена понашања учињена у породици, у школи, према детету или брачном партнеру. Оно се јавља у више појавних облика и оно што га карактерише јесте да се испољава преваходно кроз облике понашања који имају за циљ физичко или психичко повређивање другог лица. Узроци насилничког понашања су честа тема данашњице. Говорећи о њима сва истраживања одговор траже у психологији, преваходно из разлога што је само насиље ствар перцепције лица које га примењује. Последњих година често се помиње постојање насиља на спортским приредбама где се као вршиоци насиља јављају углавном особе мушког пола који посећују спортске манифестације и исте активно прате и која им несумњиво представљају вид преумеравања фокуса од свакодневног незадовољства када они налазе начине да искажу то незадовољство. Имајући то у виду посебна пажња приликом проучавања самог насиља врши се управо анализом понашања на спортским манифестацијама а само насиље на спортским приредбама као предвиђеног кривичног дела усмерава се на проучавање понашања малолетника као учинилаца кривичног дела који су због својих биопсихолошких особина и ограничених интелектуалних способности подложнији прибегавању понашањима која су пре свега афективна и поседују видове елемената насиља. Предмет рада представља проучавање извршења кривичног дела насилничког понашања на спортским приредбама учињених од стране малолетних учинилаца кривичних дела у којем ће бити описано насилничко понашање као кривично дело са својим појавним облицима посматрано кроз призму малолетника.

Кључне речи: насилничко понашање, кривичне санкције, мере адекватног реаговања, малолетни учиниоци кривичних дела

Увод

Једна од најширих дефиниција појма насиља је свакако та да је насиље сваки напад управљен против добара која су од значаја за појединца или друштво у целини.³¹² Насиље се такође појмовно може дефинисати као свако понашање које је праћено употребом силе при чему је та сила средство за остварење неког циља а неретко је управо она сама себи циљ. Ма како се дефинисао појам насиља несумњиво је да оно потиче од појединца (неретко од групе) и има за циљ да физички или психички повреди друго лице (или групу лица).

Према дефиницији Светске здравствене организације, насиље представља интернационално коришћење физичке силе или моћи, претеће или стварне, против самог себе, друге особе или против групе или заједнице које резултира у или има високу вероватноћу повреда, смрти, психолошког повређивања, лошег развитка или сиромаштва. Светска

³¹¹ kostic.jovanna@gmail.com

³¹²Лазаревић Љ., Деликти насиља-кривичноправни аспект, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Будва, 2002, стр. 11 до 23

здравствена организација стала је на становиште да је у државама са високим нивоом насиља економски развратак успорен а развој друштва као и лична и колективна сигурност угрожена. Велики проблем постојања насиља јесте губитак улагања у едукативни систем и повећање социо-економских разлика.³¹³

Најпрецизнија дефиниција насиља је свакако та да насиље у криминолошком смислу представља употребу силе, претње или злоупотребу моћи према другом лицу. Једна од најширих дефиниција насиља у криминолошком смислу под насиљем подразумева различите акте, поступке и понашања појединаца, група, друштвених институција, организација или друштва у односима према људима, који укључују примену физичке, психичке, политичке или неке друге силе којима се угрожава физички, психички или социјални интегритет човека и изазивају различита физичка и психичка оштећења и друге неповољне последице.³¹⁴

Кроз историју се само насиље различито манифестовало и изазивало последице на које се реаговало на различите начине. Техничко-технолошки напредак човечанства и потреба за бржим начином живота те, условно речено, промена система вредности довела је до тога да се одређена понашања са елементима насиља санкционишу тако што ће се у законодавствима држава света предвидети понашања која ће са собом носити одређене законске последице. С тим у вези у кривичним законодавствима уведена су и појмовно одређена кривична дела са поменутиим елементима која са собом носе последице у виду како новчаног тако и затворског кажњавања. Посебна пажња посвећена је учиниоцима тих дела а поред насиља у породици које је у експанзији последњих година, посебна пажња посвећена је насиљу које врше малолетна лица.

Проучавајући узроке малолетничке делинквенције као и последице које том приликом настају, кроз процесуирање малолетних учинилаца кривичних дела, установљено је да велики број кривичних дела малолетници врше посебно уз појачане елементе насиља. То се нарочито огледа приликом понављања недозвољених понашања која се дешавају на спортским приредбама. Све то резултирало је потребом да се читава међународна заједница осврне на постојеће питање извршења кривичних дела са елементима насиља на спортским приредбама. Имајући у виду да су малолетна лица због својих биопсихолошких својстава подложнија утицају околине у којој се налазе а посебно жељом за самодоказивањем и афективном реаговању на ситуације, велики је проценат кривичних дела са елементима насиља чији су починиоци управо лица узраста од 14 до 18 година. Посебно се тај утицај запажа код извршења кривичног дела насилничко понашање на спортским приредбама.

Иако је комитет министара Савета Европе 1976.године донео је Европску повељу о спорту за све и усвојио Резолуцију бр. 76 (41) којом је утврђено да свако има право да се бави спортом те да је он важан чинилац људског развоја врло брзо се јавила потреба да се специјализованим законима ограниче понашања која могу да на спортским манифестацијама имају трагичне последице. С тим у вези, под окриљем Савета Европе у Стразбуру, дана 19. августа 1985. године усвојена је Европска конвенција о насиљу и недоличном понашању на спортским приредбама, посебно на фудбалским утакмицама.

Повод за доношење Конвенције била је трагедија на фудбалском стадиону „Хејсел“ у Белгији 1985.године. Наиме, дана 29.маја те године играно је финале Купа шампиона између Ливерпула и Јувентуса. При крају првог полувремена навијачи Ливерпула са западне трибине стадиона кренули су у физички обрачун према густо збијеним навијачима Јувентуса које су

³¹³ <https://www.who.int/health-topics/gender/violence>

³¹⁴ Констатиновић – Вилић, Николић –Ристановић, Костић, Криминологија, Правни факултет у Нишу, 2012, стр. 106

нападали ножевима и каменицама. Стампедо навијача резултирао је падом потпорног зида трибине при којем паду је живот изгубила већина навијача која су се ти налазили. Техничке карактеристике стадиона и сама организација публике на њему, није дозволила полицији а касније ни војсци да пробије кордон навијача и спречи трагичне последице које су настале. Имајући то у виду, фудбалски клубови енглеске неколико наредних година имали су забрану играња утакмица. Међутим, тада се јавила и потреба за регулисањем како просторно-техничких услова на стадионима тако и потреба за законским санкционисањем видова насиља на спортским приредбама, посебно фудбалским утакмицама.

Насилничко понашање као кривично дело у кривичном законодавству Републике Србије

У глави XXX Кривичног законика, у делу кривичних дела против јавног реда и мира, чланом 344, предвиђено је као кривично дело насилничко понашање.³¹⁵

Поменути чланом инкриминисано је да “Ко грубим вређањем или злостављањем другог, вршењем насиља према другом, изазивањем туче или дрским или безобзирним понашањем значајније угрожава спокојство грађана или теже ремети јавни ред и мир казниће се затвором до три године”.

Ако је дело из става 1 овог члана извршено у групи или је при извршењу дела неком лицу нанета лака телесна повреда или је дошло до тешког понижавања грађана предвиђено је да ће се учинилац казнити затвором од шест месеци до пет година.

Посебно је инкриминисано уколико је учинилац дело извршио на спортској приредби или јавном скупу. Чланом 344а предвиђено је да

“ ко физички нападне или се физички обрачунава са учесницима спортске приредбе или јавног скупа, врши насиље или оштећује имовину веће вредности приликом доласка или одласка са спортске приредбе или јавног скупа, унесе у спортски објекат или баца на спортски терен, међу гледаоце или учеснике јавног скупа предмете, пиротехничка средства или друге експлозивне, запаљиве или штетљиве супстанце које могу да изазову телесне повреде или угрозе здравље учесника спортске приредбе или јавног скупа, неовлашћено уђе на спортски терен или део гледалишта намењен противничким навијачима и изазове насиље, оштећује спортски објекат, његову опрему, уређаје и инсталације, својим понашањем или паролама на спортској приредби или јавном скупу изазива националну, расну, верску или другу мржњу или нетрпељивост засновану на неком дискриминаторном основу услед чега дође до насиља или физичког обрачуна са учесницима, казниће се затвором од једне до пет година и новчаном казном”.

Уколико је дело из става 1. овог члана извршено од стране групе учинилац ће се казнити затвором од две до осам година при чему ће се коловођа групе која изврши дело из става 1. казнити затвором од три до дванаест година. Уколико је извршењем дела из става 1. овог члана дошло до нереди у коме је неком лицу нанета тешка телесна повреда или је оштећена имовина веће вредности, учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.

Учиниоцима овог дела обавезно се изриче мера безбедности забране присуствовања одређеним спортским приредбама.

У вези са насиљем које је учињено на спортским приредбама 2003.године донет је Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама³¹⁶ којим се утврђују

³¹⁵ Кривични законик РС (“Сл.гласник РС” бр.85/05,88/05-испр., 107/05-испр.,72/09,111/09,121/12,104/13,108/14,94/16 и 35/19)

³¹⁶ “Сл.гласник РС” бр.67/03,101/05- и др.закон,90/07,72/09- и др.закон,111/09,104/13- и др.закон,и 87/18

мере за спречавање насиља и недоличног понашања на спортским приредбама и у вези са спортским приредбама као и обавезе организатора и овлашћења надлежних органа у спровођењу тих мера. У складу са чл.4 поменутог закона под насиљем и недоличним понашањем на спортским приредбама, сматра се нарочито физички напад на учеснике спортске приредбе, односно физички обрачун између учесника на спортској приредби, бацање предмета на спортски терен или у гледалиште, покушај уношења или уношење у спортски објекат или истицање у спортском објекту обележја којима се вређају национална, расна, верска или друга осећања или на други начин изазива мржња или нетрпељивости која може да доведе до физичких сукоба, оштећивање спортског објекта, опреме, уређаја и инсталација на спортском објекту на коме се одржава спортска приредба, изазивање нередице или уништавање имовине приликом доласка, односно одласка са спортске приредбе или у спортском објекту, ремећење тока спортске приредбе, угрожавање безбедности учесника спортске приредбе или трећих лица, неовлашћени улазак на спортски терен, односно у службене просторије и службене пролазе спортског објекта или у део гледалишта спортског објекта који је намењен противничким навијачима, покушај уношења, односно уношење у спортски објекат, поседовање или употреба алкохола или других опојних средстава, покушај уношења, односно уношење у спортски објекат или коришћење пиротехничких средстава и других предмета и средстава којима може да се угрози безбедност учесника у спортској приредби или омета њен ток, поседовање у доласку или одласку са спортске приредбе пиротехничких средстава, предмета и средстава којима може да се угрози безбедност, паљење навијачких реквизита или других предмета, маскирање лица ради прикривања идентитета у случају вршења било ког облика насиља, коришћењем одевних или других предмета.

У циљу спречавања описаног понашања, организатор спортске приредбе дужан је да образује одговарајућу редарску службу или да ангажује правно лице или предузетника ради обављања послова физичког обезбеђења и одржавања реда на спортској приредби. Приликом обављања послова физичког обезбеђења и одржавања реда на спортској приредби, редарска служба је дужна да забрани приступ објекту на коме се одржава спортска приредба лицима која су под утицајем алкохола или других опојних средстава, или се из њиховог понашања може закључити да су склони насилном или недоличном понашању да одвоји гостујуће навијаче усмеравањем на посебне улазе и излазе из спортског објекта и посебан део гледалишта који је за њих одређен, да обезбеди да гледалац седи на тачно одређеном месту, да онемогући улазак гледалаца на спортски терен и спречи њихов прелазак из једног дела гледалишта намењен навијачима једног клуба у други, да онемогући уношење или продају алкохолних пића у спортском објекту, да онемогући уношење у спортски објекат предмета који се могу употребити у насилничким поступањима (пиротехничка средства, мотке, флаше и сл.), односно којима се може ометати ток спортске приредбе (огледала, ласерски показивачи, звучни уређаји веће снаге, транспаренти или обележја којима се подстиче расна, верска, национална или друга нетрпељивост и мржња, односно чији је садржај увредљив или непристојан и сл.), да онемогући уношење у спортски објекат и истицање навијачких симбола који су већих димензија и могу ометати рад службених лица, осим застава, шалова, капа и дресова са обележјима клуба, да упозори, односно удаљи гледаоца који својим понашањем или пропуштањем одређене радње може изазвати насиље на спортској приредби, угрозити безбедност учесника спортске приредбе или ометати њен ток.

За повреду одредаба овог закона за организатора спортске приредбе предвиђене су прекршајне новчане казне у распону од 1.000.000 до 2.000.000 динара док су за физичка лица предвиђене новчане казне у распону од 50.000 до 150.000 динара и казне затвора у трајању од тридесет до шездесет дана.

Имајући у виду да је тренутно важећим Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица³¹⁷ предвиђено да се у оквиру кривичних

³¹⁷ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (“Сл.гласник РС” бр.85/05)

санкција које се малолетним учиниоцима могу изрећи уколико они изврше кривично дело за које је предвиђена казна затвора до пет година или новчана, за извршење овог дела њима се могу изрећи само васпитне мере уз обавезно изрицање мере безбедности забране присуствовања спортским приредбама.

Нека од питања постојања елемената кривичног дела насилничко понашање на спортским приредбама у пракси

Заузет је став апелационог суда у Новом Саду да је за постојање овог кривичног дела неопходно да окривљени инкриминисану радњу предузима на спортској приредби или на јавном скупу а не у ситуацији када на пријатељској фудбалској утакмици нема присуства публике односно гледалаца.

Наиме, уколико се ради о насилничком понашању које се десило на пријатељској утакмици која је у суштини представљала тренинг у припремама за предстојећу сезону такмичења којој Фудбалски савез није делегирао главног судију и помоћне судије већ је судија одређен уз сагласност оба тима док делегата ни помоћних судија није било, где се није водио записник нити су гледаоци позивани да путем плаката купе карту и гледају утакмицу нити је на утакмици било обезбеђење сматра се да дела није било. Описана фудбалска утакмица се не може подвести под појам спортске приредбе у смислу чл.157 ст.1 Закона о спорту нити у смислу чл.2 ст.1 Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама нити она представља јавни скуп у смислу чл.2 ст.2 . Закона о окупљању грађана.³¹⁸

Од посебног утицаја је и став Врховног касационог суда према коме извршилац кривичног дела може бити свако ко на спортској приредби према било ком присутном лицу, односно учеснику приредбе изврши физички напад, без обзира у ком својству присуствује. С тим у вези извршиоци дела могу бити као играчи тако и судије и то и као активни и као пасивни субјекти овог кривичног дела тачније сва лица која су у ма ком својству присутна на спортској приредби без обзира у ком својству присуствује.³¹⁹

Такође је заузет став апелационог суда у Београду да је последица кривичног дела насилничко понашање значајније угрожавање спокојства грађана или теже ремећење јавног реда и мира, дакле да би могло да се говори о постојању кривичног дела мора се радити о понашању које има озбиљне последице по спокојство грађана или јавни ред и мир, што значи да заштитни објекат није оштећени, већ треће лице, односно грађани као шири круг лица.

С тим у вези неопходно је да се у току поступка спроведу докази те наведе и образложи из ког разлога постоји уверење првостепеног суда да су се у радњама извршиоца стекла сва битна обележја кривичног дела у смислу наведене правне квалификације те да су на основу тога значајно угрожени спокојство грађана или теже поремећен јавни ред и мир. Све те чињенице се у току поступка морају аргументовати, доказати и утврдити те се морају поткрепити јасним разлозима који би потврдили постојање битних елемената дела.³²⁰

³¹⁸ Пресуда Апелационог суда у Новом Саду бр. КЖ. 1 552/15 од 2. 10. 2015. године, којом је потврђена пресуда Вишег суда у Новом Саду бр. К 124/13 од 19. 3. 2015

³¹⁹ Пресуда Врховног касационог суда, Кзз. 644/20 од 8. 9. 2020

³²⁰ Решење Апелационог суда у Београду Кж1. 16/21 од 15. 6. 2021

Закључак

Криминалитет малолетних лица, како у Републици Србији, тако и у осталим земљама света, представља изузетно велики друштвени и социјални проблем. Узимајући у обзир делинквентне аспекте понашања и скромне интелектуалне потенцијале малолетних лица, долази се до закључка да се велики број кривичних дела врши управо од стране лица која су по свим својим психолошким, социолошким и биолошким карактеристикама толико специфични да начин и принципи одвраћања ових лица од понављања друштвено неприхватљивих понашања представљају прави изазов у борби друштва против недозвољених понашања. Што је посебно изражено кроз испољавање насиља те извршења кривичних дела са елементима насиља. Међу најважније спољне- објективне узроке, како насиља уопште, тако и насиља у спорту, наводе се рат и економска криза. Међутим, примери појединих европских држава на чијим територијама нису вођени ратови више од седамдесет година, попут Енглеске, Италије, Белгије, а које имају проблема са насиљем у спорту и у којима, све до велике економске кризе која је почела 2008. године, није било већих економских проблема, јасно показују да би било крајње површно када бисмо појединим факторима, као што су рат и економска криза, дали апсолутан значај у односу на друге факторе. Евидентно је да су ратови и економске кризе значајни чиниоци који могу да, у корелацији са осталим факторима, доведу до значајног повећања степена свих видова насиља у друштву, али сваком проблему се мора приступити засебно, како приликом његове анализе, тако и решавања, уважавајући све специфичности социјалне, економске и политичке стварности конкретног друштва и међусобне повезаности, условљености, значаја и јачине деловања појединих криминогених фактора у оквиру тог друштва.³²¹ Насилни навијачи су, како то показују социолошка истраживања, углавном припадници маргинализованих друштвених група, баштињени у такозваној „култури сиромаштва“. Према истраживањима, просечни „хулиган“ је стар 22 године, незапослен је и нема јасну друштвену перспективу. Јавна добра, уређене тргове, светлוצаве излоге, у том смислу, он не доживљава као заједничку тековину, већ као манифестације неког другог света, чије вредности и благодати он не може да конзумира.³²²

С тим у вези, постоји несумњива веза између социо-економског стања у друштву које је повезано са незадовољством малолетника те њиховим афективним и пренаглашеним реаговањем на свакодневне ситуације које се испољава кроз различите начине на који се њихов бес и нагомилано незадовољство исказује.

Списак коришћене литературе:

1. Голијан, И. (2021). Насиље у спорту и хулиганизам, Безбедност, Београд, Министарство унутрашњих послова, стр.167-186
2. Константиновић – Вилић, С; Николић –Ристановић, В; Костић, М. (2012). Криминологија, Ниш, Правни факултет у Нишу, Центар за публикације
3. Лазаревић, Љ. (2002). Деликти насиља-кривичноправни аспект, Будва, Институт за криминолошка и социолошка истраживања,
4. Вуковић, М. (2016), Насиље у спорту мастер рад, Ниш, Правни факултет у Нишу.
5. Кривични законик РС (“Сл.гласник РС”, бр.85/05,88/05-испр., 107/05-испр.,72/09,111/09,121/12,104/13,108/14,94/16 и 35/19)
6. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (“Сл.гласник РС” бр.85/05)
7. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду бр. КЖ. 1 552/15 од 2. 10. 2015. године, којом је потврђена пресуда Вишег суда у Новом Саду бр. К 124/13 од 19. 3. 2015
8. Пресуда Врховног касационог суда, Кзз. 644/20 од 8. 9. 2020
9. Решење Апелационог суда у Београду Кж1. 16/21 од 15. 6. 2021
10. <https://www.who.int/health-topics/gender/violence>. Очитано: 02.05.2024.

³²¹ Мирослав Вуковић, мастер рад Насиље у спорту, Правни факултет у Нишу, 2016, стр.11

³²² Ива Д.Голијан, прегледни научни рад УДК: 316.624:796.09

**CRIMINAL OFFENSE VIOLENT BEHAVIOR AT A SPORTS EVENT FROM THE
POINT OF VIEW OF A MINOR AS PERPETRATOR**

Abstract: *In everyday life today, we often hear the term "violence", which is usually associated with unwanted behavior in the family, at school, towards a child or a spouse. It occurs in several forms and what characterizes it is that it manifests itself primarily through forms of behavior aimed at physically or psychologically harming another person. The causes of violent behavior are a frequent topic today. Speaking about them, all researches look for the answer in psychology, primarily for the reason that violence itself is a matter of perception of the person who applies it. In recent years, the existence of violence at sports events has often been mentioned, where the perpetrators of violence are mostly male persons who attend sports events and actively follow them, and which undoubtedly represents a way to redirect their focus from everyday dissatisfaction when they find ways to express that dissatisfaction. Bearing this in mind, special attention is paid to the study of violence itself by analyzing behavior at sports events, and violence at sports events as a predicated criminal offense is directed to the study of the behavior of minors as perpetrators of crimes who, due to their biopsychological characteristics and limited intellectual abilities, are more susceptible to resorting to behaviors that are primarily affective and have elements of violence. The subject of the work is the study of the criminal act of violent behavior at sports events committed by minor perpetrators of criminal acts, in which violent behavior will be described as a criminal act with its manifestations viewed through the prism of minors.*

Keywords: *violent behavior, criminal sanctions, adequate response measures, juvenile offenders*